

vws-cahiers

bibliotheek van de westvlaamse letteren

driemaandelijks uitgave van de v.z.w.
VERENIGING VAN WESTVLAAMSE SCHRIJVERS
onder de auspiciën van de Provincie

nr. VIII, nr. 3 — herfst 1973

jaarabbonnement : 120 fr.

redactie en beheer : Raf Seys

LUCIEN DENDOOVEN

45

★ STERKER DAN DE DOOD ★

Inleiding Raf Seys

Foto Jean Mil en AMVC

Lucien Dendooven werd op 2 maart 1927 geboren te Oostkerke, een stil en lief dorpje van nog geen 1.000 inwoners, dat destijds met zijn gehucht

Monnikerede aan de boord van het Zwin lag.

Zijn vader, Jules, afkomstig van Lissewege, was gehuwd met Julia Aernoudt, van Koekelare, het dorp van Pater P.J. Aernoudt s.j. (1811-1865), een der grootste ascetische schrijvers van de 19de eeuw, die haar vaders broer, dus haar oom was. Lucien heeft ergens eens geschreven hoe de naam van Pieter Aernoudt in de kring van zijn familie een legendarische klank had. Het oudste van Luciëns twee dochtertjes, geboren in 1965, d.i. precies een eeuw na Pieters overlijden, kreeg (toevallig?) de voornaam Petra.

Het gezin Dendooven-Aernoudt telde acht kinderen (zeven zonen en één dochter), waarvan Lucien als nr. 2 was komen opduiken. Het vroegtijdig overlijden van zijn broer Germain (in 1954, op 22-jarige leeftijd) maakte een zo diepe indruk op hem dat hij er de rest van zijn leven onder leed.

Na de Grieks-Latijnse humaniora aan het St.-Lodewijkscollege te Brugge ging hij aan de universiteit te Lausanne de cursus Franse taal en literatuur volgen en te Montpellier beschavingsgeschiedenis. Te Lausanne kwam hij in contact met een student uit Thailand die hem zijn korte roman *Sjantra de maan* (1957) ingaf.

In 1946, Lucien was toen 19 jaar, verhuisden de Dendoovens van Oostkerke

naar de abdijhoeve Ter Doest te Lissewege: alhoewel hij lichamelijk niet geschikt was om er het zware landbouwwerk te helpen verrichten, heeft hij er desniettemin een belangrijke rol gespeeld, er nl. een toeristisch en cultureel centrum van gemaakt. Wijzen we alleen maar op de tientallen tentoonstellingen van plastische kunstenaars die hij er sinds 1955 in de eeuwenoude monumentale schuur organiseerde. Met het gevolg dat zijn jongste broer Gratiën (° 1939), zonder de minste scholing, zélf met schilderen begon.

Luciens culturele bedrijvigheid lag ook buiten Ter Doest. Zo volgde hij begin 1961 Staf Weyts op als secretaris van het CVKV (Christelijk Vlaams Kunstenaarsverbond), een zware taak die hij tot eind 1966, d.i. 6 volle jaren, op een zeer opmerkelijke wijze vervulde. Een van zijn initiatieven was de inrichting van kunstavonden waarop in de Davidsfondsafdelingen een groep CVKV-leden werden voorgesteld: één ervan was de klassieke gitariste Teresa Mestdag die door Lucien, animator voor het gebied Brugge — Torhout — Roeselare — Tielt, ten eerste werd opgemerkt en gewaardeerd, met wie hij in 1964 in het huwelijk trad en te Brugge ging wonen.

Na zijn ontslag als verbondssecretaris bleef Dendooven niettemin lid van de Raad van Beheer van het CVKV en werd hij bovendien lid van de redactieraad van het tijdschrift 'West-Vlaanderen', dat vanaf het nr. 85, januari-februari 1966, tot 'Vlaanderen' werd verruimd. Méer nog! Op 20 februari 1972 liet hij zich te Brussel (als beheerder van het CVKV) tot bestuurslid van de VVL (Vereniging van Vlaamse Letterkundigen) kiezen. In deze vereniging ontstonden verschillende werkgroepen, w.o. 'Toegestapte proza', waarvan Lucien het voorzitterschap werd toegekend. Voor de rest maakte de VVL, waarin de politiek haar intrede had gedaan, de hachelijkste periode uit haar geschiedenis door.

Julia Dendooven-Aernoudt, van wie Lucien zielsveel hield, overleed op 30 januari 1973, op 72-jarige leeftijd. De dag der begrafenis was het bijtend koud in de grote kerk van Lissewege en bovendien lag daarbuiten de Brugse vlakte in een dikke mist gehuld.

Lucien geraakte het overlijden en de begrafenis van zijn moeder niet te boven. Geen enkele nacht kon hij nog een oog dichtdoen. Hij geraakte in een zorgwekkende toestand.

In 1969 was hij uit Brugge verhuisd naar de mooie en gezonde sparrebossen van Varsenare, het vriendelijkste dorpje waar Teresa kleuterleidster was. Nadat de smaakvolle woning die hij er had laten bouwen zo goed als volledig naar zijn zin was ingericht, bleef er hem al niet veel tijd meer over om er intens van te genieten. Hij overleed in het Brugse St.-Janshospitaal op 28 maart 1973, in de leeftijd van 46 jaar.

In 1960, n.a.v. zijn voortreffelijk historisch verhaal *Heer Torfinn*, schreven wij: "Dendooven wordt voor Lissewege en de Brugse vlakte wat Boschvogel is voor Aartrijke en het Houtland" en wezen er verder op hoe beide auteurs meestal hun inspiratie zoeken in het rijke verleden van de streek waar zij geboren werden. In die tijd had Lucien reeds enkele interessante geschiedkundige werkjes gepubliceerd die getuigen van een zoekende geest en met een vlotte pen geschreven zijn. Tevens was hij toen volop bezig aan het driedelig standaardwerk *Dit is West-Vlaanderen* (1959-1962) waarvan de documentaire gedeelten over de geschiedenis en folklore van alle Westvlaamse steden en gemeenten onder zijn redactie werden samengesteld. En ook was reeds zijn eerste niet-historisch werk verschenen, de korte roman *Sjantra de maan* (1957), zich afspelend in het Verre Oosten, in "een idyllisch land waar onder natuurlijke goedheid haast onzichtbaar het onkruid groeit van alle menselijke hartstocht" en waarmee Dendooven zijn eerste stapjes in dé letterkunde zette.

Eveneens buiten de Brugse vlakte gesitueerd, respectievelijk te Parijs, Rome en Londen, zijn de romans *De helle dageraad* (1963) en *Vesta* (1969), plus zijn kort verhaal *Het minister examen*, dat opgenomen is in zijn voortreffelijke bundel *Water 44 en andere verhalen* (1966). De rest van zijn oeuvre — geschiedkundig, volkskundig of literair — is 'der Heima' gebonden'. Zo ook *Heer Torfinn*, waarover Antoon Viaene de vraag stelde: "Een Vlaams epiloog of

Sigrid Undsets tetralogie?" Zoals Dendooven hield van de Franse literatuur, vooral van *Paul Claudel* aan wie hij in 1961 een knappe studie wijdde, zo hield hij van de ganse Scandinavische (wat overigens in zijn werk goed voelbaar is), inzonderheid van Sigrid Undset... wier voornaam hij aan zijn jongste dochtertje (° 1970) gaf. — Torfinn was een 13de-eeuwse Noorse bisschop die in opstand gekomen was tegen de bloedwraak der oude geslachten, uit zijn land verdreven werd, voet aan wal zette te Damme, havenstad aan het Zwin, waar Jacob van Maerlant in die tijd volop met zijn dichtwerk bezig was. Vanuit Damme trok Torfinn naar de vermaarde cisterciënzerabdij Ter Doest, vandaar naar Rome om aan de paus getuigenis af te leggen van het gebeuren in Noorwegen en daarna naar Lissewege terugkeerde om er zijn laatste levensjaren te slijten. Naast Torfinn is ook de lekebroeder Willem van Saeftinge een uiterst belangrijke figuur wiens herinnering aan Ter Doest verbonden blijft: door zijn deelname in 1302 aan de Guldensporenslag werden over deze 'ridder in grijze pij' heel wat heldengedichten geschreven. In 1967 gaf Dendooven over *De Ridder van Ter Doest* een historisch verhaal uit. Lissewege en de Brugse vlakte zijn voor hem werkelijk een bijzonder boeiend arbeidsveld geweest! Denken we hierbij ook nog aan zijn volkskundig, streng-wetenschappelijk behandeld werk, van 281 bladzijden, over *De Nieuw-Hazegras-Polder te Knokke* (1968), een destijds vloeiende schorre in de monding van het Zwin die in 1784 werd ingedijkt.

Van Lucien Dendoovens schets over *De abdij Ter Doest* (1953) tot zijn roman *De helle dageraad* (1963) — precies een decennium — is een hele weg geweest. Waar in deze auteur n.a.v. zijn *Heer Torfinn* (1960) een aanstaande Boschvogel van de Brugse vlakte vermoed werd, bleek thans dat in hem méer dan een volksverteller schuilde, zijn belangstelling verder, ruimer, dieper reikte, wij zijn naam te onthouden hadden niet alleen als reïmatschrijver, maar tevens om zijn warme interesse voor wat in de wereld schrijnende actualiteit is. *De helle dageraad*, een merkwaardig tijdsdo-

cument, speelt zich af te Parijs, waar een kleurling uit Brazzaville, student in de medicijnen, terecht ontgoocheld wordt in zijn hoge verwachtingen in de Westerse beschaving. Ook de roman *Vesta* (1969) levert "een subtiële doch scherpe kritiek op de leidinggevende Westerse wereld."

Met zijn laatste romans, *Steen voor steen* (1971) en *Ja boer nee boer* (1973) keerde hij terug naar de Brugse vlakte. In *Steen voor steen* is de hoofdfiguur Jonas Smits, zoals de auteur verzekeringsmakelaar van beroep. "Hij ontvlucht de grootstad om op het Platte-land van zijn jeugd een vervallen familiegoed weder op te bouwen." *Ja boer nee boer* verscheen veertien dagen voor Lucien's overlijden. In de brochure van de 2de Brugse Boekenbeurs (die op 30 maart 1973 geopend werd) had Lucien nog in de gelegenheid verkeerd volgende onthutsende toelichting bij dit zijn laatste boek te verstrekken: "Enkele dorre, tragische mededelingen uit oude parochieregisters vormen het skelet van deze roman, het relaas van een boerenleven. Reeds was in mij in bepaalde perioden van de geschiedenis de veelvuldige dood in het kraambled en, veelvuldiger nog, in de wieg opgevallen. Twee, drie huwelijken in een mensenleven behoorden tot de gewone gang om het 'overleven' mogelijk te maken. Terwijl je de folianten bij de hand hebt, ga je dan eens zoeken naar je eigen voorvaderen, aanwijsbare personen nog, boeren in het Brugse polderland, in de Oostenrijkse tijd. Normaal had je nooit moeten bestaan, zonder de heroica van je derde bekende generatie. De boer die reeds drie vrouwen en vijftien kinderen heeft begraven, huwt voor de vierde maal en uit zijn zestiende of zeventiende kind ben je voortgekomen, jij schrijver van dit relaas..."

Ja boer nee boer is het begin van een familie-epos, dat uit vier delen zou bestaan hebben...

Lucien Dendooven had veel interessants te vertellen en kon dit bijzonder goed, haast voorbeeldig, in een vlotte, zuivere en aangename taal; hij is een zeer verdienstelijk auteur geweest, verdienstelijker dan velen, die hem nog maar half gelezen hebben, denken.

28. 2. 78

Vriende Josef,

Onze heikelijke en ynzegen
steent voor het delict dat
de en Burgerwelzijn gelyk
dele aan de regeringsleiders
van onze steenten meesters.
Het was voor ons allen een
heerde slag en er viel lange
tyd wylig zijn om en om enig,
zins van te herstellen luit
steent delict konst en luit
en goet naar voren, leed en
was voor iedereen. Ook
gasten stant en luit en luit
begraves
but groeten van te en aan
mevrouw Blauwet
Lucien Dendooven

De laatste brief van Lucien Dendooven,
gericht aan zijn vriend Jos. Blauwet,
journalist.

(Cliché Burgerwelzijn)

God van het leven,
er zijn lentemensen voor wie elke dag openklaart,
als een helle dageraad.
Er zijn er die in harde strijd
hun geluk moeten bouwen,
steen voor steen.

Ik dank U dat ik bij die laatsten was, Heer.
Gij hebt het mij niet gemakkelijk gemaakt,
maar Gij hebt mij de kracht geschonken
om niet te begeven.

Dank om de kracht van mijn zoekende geest,
dat ik licht mocht vinden
in Uw wenkende Waarheid.

Dank om de kracht van mijn mild mensenhart,
om de liefde voor mijn grote goede familie,
het nieuwe geslacht van Ter Doest,
om de liefde voor de vele mensen
uit de dorpen in de poldervlakte
om de liefde van Theresa,
mijn toegewijde vrouw
en voor de lieve kleinen
die wij mochten krijgen.

Dank om alle vreugde en liiden
waarover ik schreef voor de mensen
en waarvan ik leefde, bovenmate.

Dank om alle levenden, waarvan ik hield,
en om alle doden, die ik niet vergeten kon,
om Germain en... om moeder. Ik ben bij hen.

En dank U, levende God, om de kracht van geloof
waardoor ik alles dragen durfde en dragen kon.

Hier ben ik dan, met heel mijn leven,
onbegrijpelijk kort maar onzeglijk rijk.

Aanvaard dit offer, Heer, als het goed is voor U,
tot geluk van allen die met mij gestorven zijn
en tot levensmoed voor hen,
die, doorheen die harde dagen, blijven bidden:
Wat Gij doet, is welgedaan.

Tekst van Luciens doodsprentje
opgesteld door zijn neef,
E.H. Joris de Jaeger.

Ik leef thans
met de sterke hoop
dat de mensheid
niet zal vergaan.
De hoop dat
als het vuur
over de aarde
zal spoelen,
dit meteen
de helle dageraad
zal zijn
voor een nieuwe mensheid,
in liefde geboren.

Ik voel met zekerheid,
en niemand zal mij
dit geloof ontnemen,
dat de liefde
nog sterker is
dan de dood.

Laat mij in de mening
dat ook jij
er zo over denkt:
dan kan ik
in mijn hart
een paleis voor je bouwen
met machtige zuilen
van edel ebbehout,
waarin
de nieuwe kostbare symbolen
de smarten en het onrecht
van een vergeten wereld
zullen uitwissen.

Slot van
De helle dageraad

IK MARIA DE MUYTERE

Uit Ja boer nee boer

Johannes Hofman, pachter later eigenaar van het Noordhof, heeft een bewogen echtelijk leven: reeds drie vrouwen en vijftien kinderen heeft hij begraven wanneer hij in 1773, 43 jaar oud, in het huwelijk treedt met de 26-jarige Maria De Muytere.

N.v.d.R.

Nooit zou ik mogen beweren dat men mij niet gewaarschuwd had. De enkele mijlen ver tot op ons dorp, tot op onze hoeve, was zijn twijfelachtige faam doorgedrongen. Toen ik op een dorpskermis de eerste keer over hem gehoord had, langs de geheimzinnig doende nichten Verkeyn, die in hun broek deden als zij hem voorbij hoorden rijden, was mijn nieuwsgierigheid gewekt. Men beweerde het overal, men zwoer dat het waar was: een man was hij die geen vrouw kon aanstaren zonder dat zij op hem verliefd werd, en als hij haar omhelsde was zij verloren want hij droeg de dood met zich mee. Hij bezat grotere macht dan de Duitse schapers. Zijn opeenvolgende vrouwen beminde hij tot op het vermetele na, maar hij vergat ze dadelijk zohaast zij onder de aarde lagen. Over hem wilde ik meer horen, en dat was niet zo moeilijk. Want iedereen die om den brode het hekken van ons hof opendraaide, wist iets over hem te vertellen: Grobbels, de voddeman, en Pierroo, de pekelharingventer, heel zeker, maar ook de zwaardere koopluï in graan, varkens en vee. Natuurlijk stak dat volkje eerst zijn voelhorens op om na te gaan of wij van de Hofmans geen familie of goede vrienden waren, maar als wij ze gerustgesteld hadden met de mededeling dat wij die boeren van haar noch van pluim kenden, gaten zij bereidwillig hun zak nieuws uit, aangedikte verhalen die bij ons in goede aarde vielen. Het doorbrak wat onze eentonige dag, ook al gaf het mijn strenge moeder weer eens de gelegenheid haar dochters te waarschuwen voor onbetrouwbare mannen. Wij werden er meteen toe aangespoord zolang mogelijk onze deugd en zedelijkheid te bewaren, de mis en de vastensermoenen in ere te houden.

Eens zou hij wel komen, de gepaste man. En hij zou zich niet moeten tevreden stellen met het vrouwelijk alleen, o zeker niet, want de 'Muiters' — ik ben Maria De Muytere — hebben lange jaren stil maar goed geboerd, zodat zij zonder veel uiterlijk vertoon op hun bezijn diep in de grote kast op de hoogkamer. Maar met die voor mij magere troost van mijn zorgzame moeder zat ik gedurig op die gepaste man te wachten; dat duurde nu al tien jaren sinds ik de drang in mij voelde een of andere flinke kerel eens krachtig tegen mij aan te drukken. Het mocht natuurlijk niet. En erop uit gaan was ook verboden.

Een goed paard wordt op stal bezocht, zei mijn vader. Alleen op de dorpskermis en in gezelschap van zusters, nichten of bijzondere vriendinnen mocht er gegicheld worden, met treffelijke boerenzonen gedanst, mochten er zelfs een paar flauwe mopies vallen. Dit alles in té overvloedig gezelschap opdat er ons, jonge dochters, iets zou kunnen overkomen. Dat wilde gewoon zeggen: dat wij geen kind zouden verwachten zonder getrouwd en als boerin geïnstalleerd te zijn. Dat was de zorg, de slaapontnemende zorg van onze ouders, zoals van onze grootouders en overgrootouders en zo verder en verder.

Dat ik met mijn zesentwintig jaar nog ongehuwd was, is eerlijk gezegd niet de schuld van mijn moeder. Een drietal keren is er een vrijer opgedoken die zonder veel moeite haar zegen zou gekregen hebben. Eén daarvan, een rijzige kerel met grote knevel en een plezante trek over zijn gezicht, viel nogal in mijn smaak, maar hij hikkelde zodanig dat hij nooit tot het einde van zijn mededeling geraakte, en je zo maar halverwege de rest voor het raden liet. Zo zou ik in feite nog steeds moeten wachten op de tweede helft van zijn huwelijksaanzoek, was het niet dat hij ondertussen reeds getrouwd is. Zo'n goede partij nochtans, zei mijn moeder, met een eigen hofstede. Hofstedeke, zei vader monkelend. Een hofstede van een paard, zei moeder. Waar je alles zelf moet doen, zei vader. Dan heb je minder kosten, zei moeder. In vaders visie moest ik helemaal niet trouwen.

De andere vrijers lieten zich ook van hun betere kant bekijken, maar zij waren te lelijk; ik blijf nog liever jong, zei ik aan mijn ouders. Vader lachte en vond het uitstekend, maar moeder vond het een afschuwelijke gedachte dat men zeggen kon dat zij, welgestelde boerin, met een dochter bleef zitten. Overigens blijft haast niemand jong in de streek; al te kieskeurige juffers stellen zich na een vervlogen en betreurde jeugd nog gauw tevreden met een gezonde boerenknecht. Als het lukt mogen zij nog blij zijn ook, want goede knechten hebben op een bepaalde leeftijd wijsheid genoeg om veeleer te lonken naar de rijke weduwen onder de boerinnen. Omwille van het hof. Van eerste paardeknecht tot boer is een niet zo grote stap. En het zijn doorgaans de huwelijken waar men nog het minst hoort over klagen, zegt pastoor Pauwels.

Toen ik op een morgen voor het raam stond te kijken, kwam hij ons hof opgereden. De paardeknechten waren net met hun koppels het hofgat uitgetrokken en het hek stond nog open. Hem had ik nog nooit van te voren gezien, maar bij de eerste oogopslag wist ik het reeds: hij was het: Hofman. Op zijn zwart paard. Dat klopte ook. Hij reed tot dicht bij de huisdeur, steeg met zo beheerste gebaren af dat niemand ooit een innerlijk torment in hem zou vermoeden. Ik opende de deur. Hij kwam vrij dicht, leek het mij, en keek mij langdurig aan, net zoals men het gezegd had. Ik verwachtte nu een bliksemslag, een geweldpleging of desnoods een vermaledijding, maar zeker niet het

vertrouwelijk geluid van een doodeenvoudige, kalme stem, vragend of vader thuis was.

— Wij hebben elkaar nog niet veel ontmoet, De Muycere, zei hij tot vader, maar als paardefokker tel je mee tot heel diep in de polders. Juist daaromtrent kwam ik je spreken...

Hij had roos getroffen. Want vader liet ook zijn dringendste werk vallen en vergat uur en tijd als hij het maar over paarden kon hebben. Als Hofman dan nog sprak over vaders laatste aanwinst, een prijshengst die zowat aan de top stond van wat men in de streek kon zien, ja, dan had hij vader evengoed zijn beste vriend kunnen noemen. Toch was het geen huichelarij van Hofman, zoals weldra uitkwam; uitgerekend zijn bedoeling was het tegen deugdelijke schellingen de paarden van het Noordhof door onze prijshengst te laten dekken. Een ogenblik heeft vader wel verpinkt toen de zelfzekere bezoeker zijn naam noemde, maar hij was dadelijk gerustgesteld, te meer daar Johannes Hofman duidelijk en zonder omhaal zijn zaken regelde. Hij hield eraan een voorschot te betalen en reeds een paar dagen later zou de eerste van zijn merries paardig zijn, en naarmate de andere ook bediening verlangden, zouden zij liefst in de vroege avond worden gebracht. Toen ik hem uitgeleide deed, reikte hij mij de hand.

— Dag Maria, zei hij.

In de loop van het gesprek had vader achteloos mijn naam laten vallen, en ja, die was hij dus niet vergeten. Zo geheimzinnig als men hem voorgesteld had, was hij niet. Een besliste handelwijze hing over hem, maar toch ook een zekere zachtheid; goedheid kon je het ook noemen. Als ik dan nadacht over wat hij allemaal had moeten beleven, begon ik medelijden met hem te krijgen, hem bij mijzelf goed te praten, hem te bewonderen. En warempel ik begon uit te zien naar de avond waarop hij met zijn eerste paard ons hofhek zou binnenkomen.

Het paard kwam wel, maar niet hij.

Dat ik, onnozele gans, daar niet aan gedacht had! Hoe zou de boer van het Noordhof het in zijn hoofd halen om met een boerepaard de veldwegen af te lopen naar de hengst, als hij toch knechten had! Daardoor kreeg ik Hofman niet meer te zien, in geen twee maanden. De dekking verliep normaal; nadien kreeg de merrie haver, en ook de knecht mocht bij ons blijven eten; hij sprak over het weer en de oogst en betaalde het overeengekomen dekgeld met zoveel trots alsof het uit zijn eigen beurs kwam.

Op enkele weken tijd waren vier merriepaarden bediend, slechts één brak er door, die moest dan nog maar eens terugkeren, maar voor de andere viel het uitzonderlijk mee: zij waren reeds vast na de eerste beurt.

— Hoe kunnen jullie het zo goed passen? vroeg vader eens.

De knecht wist eerst niet of hij het zeggen mocht, maar na wat plagerij kwam hij er voor uit dat zij op het Noordhof een hengst hadden, niet jong genoeg meer voor het dekwerk, maar die wat graag de merries besnuffelde en daarbij nijldige pootslagen in ontvangst nam. En was er dan een die met overvloedige zeikplas haar bereidwilligheid toonde, ja dan werd de oude kerel maar naar de haverbak geloodst, en de merrie mocht naar Muiers hengst gaan vrijen.

Zo weten jullie het ook, zei de knecht.

Toen hij weg was zei vader:

— Die Hofman laat geen steken vallen!

Sinds ik hem gezien had, vond ik geen rust meer. Waarom kwam hij nooit eens kijken? Als hij toch van vrouwen hield! Er waren redenen genoeg om naar hier te komen. Het moesten daarom geen hengsten-histories zijn, grinnikte het ergens in mij. Ook een Muiers kan een harde kop hebben. Vraag het vader maar! Al is die Muiers zoals ik een vrouw. Niemand heeft er mij destijds kunnen van af houden te leren paard rijden. Zij hebben er zich naar geschikt, naar dat vrouwengescharrel, helemaal niet passend bij een deftig boerenmeisje. Het was weer eens vader die de bezwaren heeft weggemonkeld. Maar ondertussen kon ik er toch op uit rijden, als wel te verstaan de stekker vrij was en mijn uitstap niet te lang duurde. Mijn rijkunst is al spoedig nuttig gebleken voor het bijroepen van de chirurgijn of de paardemeester. Op zulke ogenblikken van nood mag ik langs de wegen jagen, dan is een regenbui geen belemmering en geen booswichten zitten dan ooit achter bomen verscholen.

Die Hofman zou moeten weten dat ook ik de wereld kan vertrappen met paardehoeven, dat ik kreten kan slaken zodat de ouwe wijven een kruis slaan en de patatteboertjes op hun koeplekje de bekrompen kop schudden en heel stilletjes voor zichzelf denken: zie die zottekont van Muiers 'ns!

Omdat ik het niet meer verdragen kon op hem te wachten, omdat ik bij momenten voelde dat mijn grote uur gekomen was om mij los te maken van de jongedochterssleur, omdat ik zo ontzettend nieuwsgierig was — och, misschien was het alleen maar omdat ik nieuwsgierig was — ben ik op een dag te paard weggevlucht, de richting uit waar ergens het Noordhof moest liggen. Slechts tweemaal heb ik de weg moeten vragen, slechts twee monden zijn van verbazing blijven openhangen, eer zijn hofstede voor mij lag. Een roes van overwinning voelde ik bij het zien van de vele daken van stallen, schuur en koten, oude en nieuwe, die rond het woonhuis lagen. Naast het open hek stond een bultenaar mij aan te gapen, maar ik reed door, zoals hij het bij ons gedaan had, tot dicht bij de huisdeur. Johannes Hofman, Muiers dochter daagt je uit, klonk het in mij. Mijn paard hinnikte

zodat een vreemde echo weerklonk tegen de gebouwen. Ik had kunnen jubelen om zoveel verstand bij dat dier.

Hij kwam boven de halve deur kijken, een heel gewone, goedaardige man. Ik staarde hem verbaasd aan. Waar was zijn felheid, zijn betoverende sfeer gebleven? Hier is toch een vrouw! Dan kwam ik met geveinsde kalmte uit het zadel.

Hij ging mij voor tot in de woonkamer, de grote frisse woonkamer die net en opgeruimd was alsof niet al zijn vrouwen onder de zoden rustten.

— Noem mij Johannes! zei hij.

WAT BLANK EN WESTERS IS

Uit De helle dageraad

Adam, een jonge Afrikaan (uit Brazzaville), leert te Parijs, waar hij geneeskunde is komen studeren, geleidelijk het gelaat van de Westerse beschaving kennen.

N.v.d.R.

Op een andere avond leerde hij een zwarte student uit Haïti kennen, die Thomas heette. Hij was een vriendelijke jongen. Hij nam Adam mee naar vergaderingen. Vredelievend maar vol haat tegenover de Amerikanen, was hij tevens lid van een vereniging die streed tegen de atoomproeven. Graag luisterde Adam toe wanneer Thomas het had over de grootste misdaad die ooit tegen de mensheid werd gepleegd: de atoombommen op Japan. Hij kon spreken dat men erbij weende. Het slot was dat hij Adam overhaalde om deel te nemen aan een optocht tegen de atoombewapening. De verzameling zou plaats hebben vóór de Sorbonne; daar zou de betoging ook ontbonden worden, als zij niet door de politie werd uiteengedreven. Men kon rekenen op de steun van diverse groeperingen, een groot deel van de pers was gunstig gestemd, zou uitgenodigd zijn en vooraf goed bewerkt worden.

Zij luisterden gewoonlijk aandachtig naar Thomas, maar niet iedereen nam het ernstig op. Mike verzekerde Adam dat het niet goed zou aflopen, dat Thomas ook vijanden had, die niet zo romantisch waren, die het goede uur afwachten... Maar toch had hij bewondering voor Thomas' eerlijkheid. Zoals hij waren er geen lieden genoeg; — hij vond het evenwel spijtig dat zoveel goede gedachten nutteloos werden besteed.

— Hou je handen ervan af, zei Mike, Thomas is niet altijd verstandig.

Thomas is niet altijd verstandig maar ik doe toch mee, dacht Adam. Overigens zou zowat iedereen deelnemen aan de optocht, behalve degenen die rijk genoeg waren voor een onafhankelijke wandel doorheen het studentenwereldje. Nu voelde Adam pas duidelijk dat niet alles en iedereen ademde in een sfeer van euforie.

Een wereldstad is bevolkt met een wemelende massa individuen van allerlei ras en mening (een kleine stad is gauw verzadigd en stoot de overtollige elementen uit, ook alle vreemdelingen, beschermt zo haar eigen bestaan van kleine stad met een hoge graad van zelfingenomenheid), maar een wereldstad is nooit verzadigd, zij ordent zichzelf: een onbekende machtige geest lijkt het wel die elk individu in de richting brengt die voor hem is bestemd.

Daarom was Adam zo blij dat hij in een wereldstad was. Daar zou men hem niet aangapen. Hij, kleurling, zou net als iedereen zijn beurt krijgen, in het restaurant en in het auditorium. In een provinciestad zou je zo iets niet moeten proberen. Je zou je heel kalm moeten houden, afstand doen van je persoonlijkheid.

Maar nu voelde hij zich sterk. In Parijs mocht hij toch nadenken. Dit is toch de hoofdstad van de gedachte. En omdat hij in alle vrijheid nadacht, voelde hij in die dagen dat in hem een aantal wezens zochten tot rust te komen. Een minderheid ervan dreef hem tot onthouding van alle organisatie en stelde hem het hemels genot voor dat erin bestaat afstand te doen van alles wat tot de niet-gecontroleerde emoties behoort: het heerlijk-verheven genot van een onafhankelijk beschouwen, zoals de mystici dat aanprijzen.

De andere wezens in hem, groter in aantal, schreeuwden als onderdrukte slaven, bezwoeren hem de weg te volgen van zijn bloed, zijn hart, zijn gehele wezen, zoals het in zijn moeder en vader wortel geschoten had.

Zij riepen steeds heftiger, tierden en joelden weldra en bespotten alles wat blank en Westers was. Deze wezens namen hem in beslag, toen werd het heel rustig in hem.

Toen voelde hij in zich een hevige drang groeien: in volle geweld te leven zonder ook maar door één menselijk wezen gehinderd te worden. 's Avonds ging hij mee met Thomas, en toen ze even na middernacht naar hun kamers terugkeerden, noemden zij elkaar: broeder.

Nu gingen zij leven voor de flink opgezette zaak van de betoging. Al sinds enkele maanden was deze ontworpen, maar nog wachtte men op een gelegenheid, een vonk die de verontwaardiging moest aansteken.

Niet iedereen kan naar Hiroshima reizen en de afgrijselijke letsels bestuderen die de waanzin van één ogenblik heeft aangericht onder het verhevenste dier dat ooit geschapen werd.

Wie wel naar Hiroshima ging, mag niet meer nadenken: hij zou ten onder gaan bij de gedachte aan de bodemloze haat die onder de mensen heerst.

Hierover dacht Adam lang na.

Hé, makker, maar niet lang genoeg, zegden de twee Fransen waarvoor er één een Belg was. Want je denkt zo maar in de lucht. De realiteit van de oorlog en zijn bedoelingen moet je uitgangspunt zijn. Want geen enkele natie voert een oorlog om de oorlog. Dat zegden die twee.

Over zoiets kon een zwarte niet meepraten; hij wist immers niet wat verheven beelden men in het Westen rond de oorlogsvoering had geschapen. Beelden en kunstwerken en goddelijke gedichten, eeuwenlang na de strijd om Troje.

Eén ding gaat toch boven alles: de vrijheid van de natie. Er is een grote realiteit: de vrije naties hebben de plicht naar alle wapens te grijpen; — ondanks het feit dat het platdrukken van bepaalde pogingen, toevallig enkele duizenden gele levens dan, wel wat gekerm kon meebrengen; (maar dit laatste wordt doorgaans overstemd door het aanzwellend overwinningsgejubel van de vrije zegepralende wereld). Tracht alles te zien in het bijbehorend kader! Heb toch zin voor verhoudingen! zegden die twee Fransen.

Er was voor Adam een andere realiteit, degene die hij met zijn opvattingen doorvoelen kon: hoe een wereld door baldadigheid verschroeid werd; hoe vaders door boosdoenerij bezweken, hoe moeders hun kinderen in doodstrijd zagen en zelf met wonden werden geslagen, die gloednieuw zijn sinds het ontstaan van de wereld. Want in al de verlopen eeuwen was geen helleduivel tot zoveel onheil in staat als de hedendaagse mens.

Een striemende vuurregen is de laatste uitvinding van dit scheppingswonder als het op het toppunt van zijn geestelijke ontwikkeling is gekomen: het laatste gerechtvaardigd wapen, zo moest Adam dus aannemen, van het vrije menselijk geslacht.

Omdat Adam zo iets niet begrijpen kon, zegden de Fransen dat hij onder Thomas' invloed stond en tot zijn schade — zo iets doet men niet ongestraft — in het ultralinkse kamp was terechtgekomen.

En Thomas is niet altijd verstandig, had ook Mike al gezegd.

BIBLIOGRAFIE

VERHALEND PROZA

Sjantra de maan, 61 blz., Ter Doest, Lissewege, 1957. *Heer Torfinn*, 63 blz., *ibid.*, 1960. *De helle dageraad*, 193 blz., De Clauwaert, Leuven, (1963). *Water 44 en andere verhalen*, 99 blz., Brems, Herk-de-Stad, 1966. *Vesta*, 127 blz., Saeftinge, Blankenberge, 1969. *Steen voor steen*, 107 blz., *ibid.*, Blankenberge-Roosendaal, 1971. *Ja boer nee boer*, 127 blz., Ter Doest, Lissewege, 1973.

ESSAY & STUDIE

Paul Claudel, 45 blz., (Ontmoetingen, nr. 35) Desclée De Brouwer, (Brugge), 1961. *Aantekeningen over de Nieuw-Hazegras-Polder te Knokke 1784-1965*, samengesteld op initiatief en met de medewerking van Graaf Philippe Lipens, 281 blz., Lannoo, Tiel-Den Haag, 1968.

HISTORISCHE SCHETSEN

De abdij Ter Doest. Historische schets, 32 blz., (Ter Doest, Lissewege), 1953; herdrukken: 1953, 1956, 1958, 1963, 1966, 1972. *L'abbaye de Ter Doest à Lissewege*, 31 blz., (Ter Doest, Lissewege), (1954); herdrukken: 1957, 1964, 1972. *Dorpen in de Brugse vlakte*, met een Voorwoord van André Demedts, 31 blz., Ter Doest, Lissewege, 1954. *Ter Doest. Lieu historique de la Flandre maritime*, 16 blz., (Ter Doest, Lissewege), 1954. *Karel de Goede en het kwade Brugge*, 32 blz., *ibid.*, 1955. *La Flandre maritime. La côte belge de l'Est*, 31 blz., Ter Doest, Lissewege, 1956. *Brugge in de gloed van het Westen*, met een Ten Geleide van F. R. Boschvogel, 31 blz., Ter Doest, Lissewege, 1957. *De ommegang van Lissewege*, met een voorwoord van Michiel English, 31 blz., Ter Doest, Lissewege, 1958. *De koninklijke fanfare 'Kunst en Vermaak' van Lissewege 1911-1961*, 30 blz., Ter Doest, Lissewege, (1961). *De ridder van Ter Doest*, (Galerij van Vlaamse Groten), 32 blz., Saeftinge, Blankenberge, 1967. *Karel de Goede*, (*ibid.*), 32 blz., *ibid.*, 1969.

REDACTIE

Dit is West-Vlaanderen. Steden, gemeenten, bevolking ("... waarvan de documentaire gedeelten over geschiedenis en folklore werden samengesteld onder de redactie van Lucien Dendoven"), Flandria N.V., St.-Andries: dl. 1 (van Aalbeke tot Jabbeke), 1959, blz. (1)-696 (+II); dl. 2 (van Kaaskerke tot Proven), 1960, blz. (699)-1470; dl. 3 (van Ramskapelle tot Zwevezele), 1962, blz. 1471-2286.

SAMENSTELING TS. WEST-VLAANDEREN

Nr. 57: *Het Zwin* (jg. X, mei-juni 1961). Nr. 61 (samen met Dr. Luc Devliegher): *Belforten en bejaarden* (jg. XI, jan.-febr. 1962). Nr. 80: *De kunstenaar tegenover de menselijke nood* (jg. XIV, maart-april 1965).

MEDEWERKING AAN VERZAMELWERKEN

Werk 60. Verhalen en gedichten van Westvlaamse auteurs (het verhaal *Maskerade*), Desclée De Brouwer, (Brugge), 1960, blz. 36-43. *Congrès archéologique de France, CXXe session 1962. Flandre*, Paris, 1962, pp. 64-68 en 69-74. *Dix ans après: Hommage à Paul Claudel*, Société Claudel en Belgique, déc. 1964 — jan. 1965, pp. 4-5. *Droom en gratie. Kunstmonografie Michèle Broeders*, Saeftinge, Blankenberge, 1971, blz. 15-17. *Handelingen van het XLIIe Congres (van de) Federatie van Kringen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België (te) Mechelen*, 3-6. IX. 1970, Mechelen, 1971, II, blz. 499-505.

MEDEWERKING AAN TIJDSCHRIFTEN

Dietsche Warande en Belfort, Trefpunt, Biekorf, De Toerist, Volkskunde, VWO-Cahiers, West-Vlaanderen (vanaf nr. 85, jg. XV, jan.-febr. 1966: *Vlaanderen*).

VERTALINGEN & BLOEMLEZINGEN

Franse vertaling van *Heer Torfinn* (1960): *Torfinn à Ter Doest*. Traduc-

du néerlandais par Jean de Vincennes, 60 pp., Ter Doest, Lissewege, 1961.

Franse vertaling van *Water 44* (verschenen in *Dietsche Warande en Belfort*, 1962, in de bloemlezing *Literair Akkoord*, 1963, in *Water 44 en andere verhalen*, 1966): *Inondations 1944*. Traduit par Jacqueline Thibaut de Maisières, Revue générale belge, C, 1964, n° 3, pp. 83-87.

Duitse vertaling van *Flora mijn paard* (verschenen in *Dietsche Warande en Belfort*, 1963, in *Water 44 en andere verhalen*, 1966, en in *Op die voorpost. 'n Bundel Nederlandse kort-kort verhalen*, Johannesburg, 1968): *Flora mein Pferd*, übertragen von F. Grillet, (11) blz., Ter Doest, Lissewege, 1966.

Duitse vertaling van *De doorgang* (verschenen in *Dietsche Warande en Belfort*, 1967): *Der Durchgang*, (übersetzung von Georg Hermanowski), in *Schritte, Stimmen, Perspektiven. Texte eines Werkstattgesprächs* herausgegeben von Dr. H. Kleinholz, (VHS, Neheim-Hüsten), 1967, pp. 39 & 41.

ONDERSCHIEDINGEN

Het verhaal *Water 44* en de roman *De helle dageraad* werden resp. in 1961 en 1962 onderscheiden in literaire wedstrijden uitgeschreven door de provincie West-Vlaanderen. Zijn volkskundig werk *De Nieuw-Hazegras-Polder* werd in 1967 bekroond door de provincie West-Vlaanderen en in 1970 door de Vereniging voor Volkskunde (die met gezag wordt geleid door Prof. Dr. K.C. Peeters). Te Parijs ontving hij in 1963, o.m. voor zijn studie over *Paul Claudel*, het zilveren ereteken Arts-Sciences-Lettres, in 1964, voor een geschiedkundig referaat, het bronzen ereteken van de Société française d'archéologie.

LITERATUUR

ALBE, *In memoriam L.D.*, in *Sabam*, mei-juni 1973, nr. 3, blz. 84-85. XXX (J. Blauwet), *In memoriam L.D.*, in *Burgerwelzijn*, 5.4.1973. F. BONNEURE, *Ter Doest, Lissewege, in West-Vlaanderen*, nr. 51, jg. IX, mei-juni 1960, blz. 106. *Een Westvlaamse kunstenaar. L.D.*, in *De Westvlaming*, jg. 59, nr. 2, febr. 1966. *L.D. ten afscheid*, in *Burgerwel-*

zijn, 5.4.1973. *In memoriam L.D. (1927-1973)*, (met homilietekst van J. DE JAEGER), in *Het Brugs Ommeland*, jg. 13, 1973, nr. 2, blz. 35-38. F. DE SWERT, *In memoriam L.D. Weemoed en bezinning*, in *Gazet van Antwerpen*, 30.3.1973. M. GRYMONPRE, *In memoriam L.D. (gedicht)*, in *Brugsch Handelsblad*, 2.5.1973. B. KEMP, *Bij het overlijden van L.D.*, in *Mededelingen VVL*, nr. 75, april 1973, blz. 1-3. A.M., *Dood en leven op de Brugse boekenbeurs*, in *De Standaard*, 3.4.1973. R. SEYS, *L.D. en zijn jongste werk. De Ommegang van Lissewege*, in *De Westvlaming*, jg. 52, nr. 2, febr. 1959, blz. (15); ook in *Westvlaamse Bazuin*, jg. 35, nr. 4, juli-aug. 1959, blz. 3. *Heer Torfinn. Een nieuw werk van L.D.*, in *De Westvlaming*, jg. 53, nr. 8-9, august. 1960, blz. (16); ook in *Westvlaamse Bazuin*, jg. 36, nr. 4, juli-aug. 1960, blz. 6. A. SMEETS, *Levende kunst in de Oosthoek, in West-Vlaanderen*, nr. 57, jg. X, mei-juni 1961, blz. 192-193. H. THOMASSEN, *'De helle dageraad' door L.D.*, in *West-Vlaanderen*, nr. 75, jg. XIII, mei-juni 1964, blz. 213-214. H. VAN ASSCHE, *Bibliografie van L.D.*, in *Mededelingen VVL*, nr. 75, april 1973, blz. 49. R. VAN DE MOORTE, *L.D. (1927-1973)*, in *De Landwacht*, 3.5.73. P. VANDERSCHAEGHE, *L.D.*, in *Brugsch Handelsblad*, 24.3.1973. *L.D. is niet meer*, *ibid.*, 31.3.1973. *L.D. Ja boer nee boer*, *ibid.*, 12.5.1973. J. VAN REMOORTERE, *L.D. De Nieuw-Hazegras-Polder*, in *Vlaanderen*, nr. 99, jg. XVII, mei-juni 1968, blz. 198. A. VER ELST, *Een jong schrijver vindt zijn inspiratie in een oude hoeve. L.D.*, in *Martini-Nieuws*, nr. 22, nov. 1961, blz. 6-7. J. VERSTAPPEN, *L.D. Prijs Vereniging voor Volkskunde, in Vlaanderen*, nr. 116, jg. XIX, dec. 1970, blz. 442-443. A. VIAENE, *Heer Torfinn van L.D.*, in *West-Vlaanderen*, nr. 51, jg. IX, mei-juni 1960, blz. 206. XXX, *L.D.*, in brochure *Tweede Brugse Boekenbeurs*, 1973, blz. (39-40). XXX, *In memoriam L.D.*, in *Tijdingen* (gestencild ledenblad CVKV), maart 1973. XXX, *In memoriam L.D.*, in *Vlaanderen*, nr. 132, mrt-april 1973, blz. 105. XXX, *Uitvaart L.D. te Varsenare*, in *Het Volk*, 2.4.1973. XXX, *L.D. ten grave gedragen*, in *Brugsch Handelsblad*, 7.4.1973.

EURAL CO.

samenwerkende vennootschap

JONG • DYNAMISCH • VLAAMS

Frankrijklei 133, 2000 Antwerpen

Jan-Mahieustraat 23, 8800 Roeselare

Lidmaatschap van de Vereniging van Westvlaamse Schrijvers (auteurs en sympathisanten): 120 fr. per jaar, abonnement op de V.W.S.-Cahiers (6 nummers) inbegrepen. — De V.W.S.-Cahiers verschijnen omtrent de seizoenwisselingen (vier zendingen waarvan twee dubbele); ze zijn niet in de boekhandel noch per afzonderlijk nummer te verkrijgen. — Omslagen om de cahiers te bewaren: uitgevoerd in mooi en duurzaam groen kunstleder, met goudstempel 'V.W.S.-Cahiers' op voorkant en rug, bieden de omslagen plaats voor vijf (en méér) jaargangen; prijs 65 fr., (verzending inbegrepen). — Giro 5167.79 t.n.v. Raf Seys, 'de Rumberg', Ringlaan, 8280/Koekelare.

Druk Dewilde, Handzame.